

Biblioteca ASTRA,
Corpul B

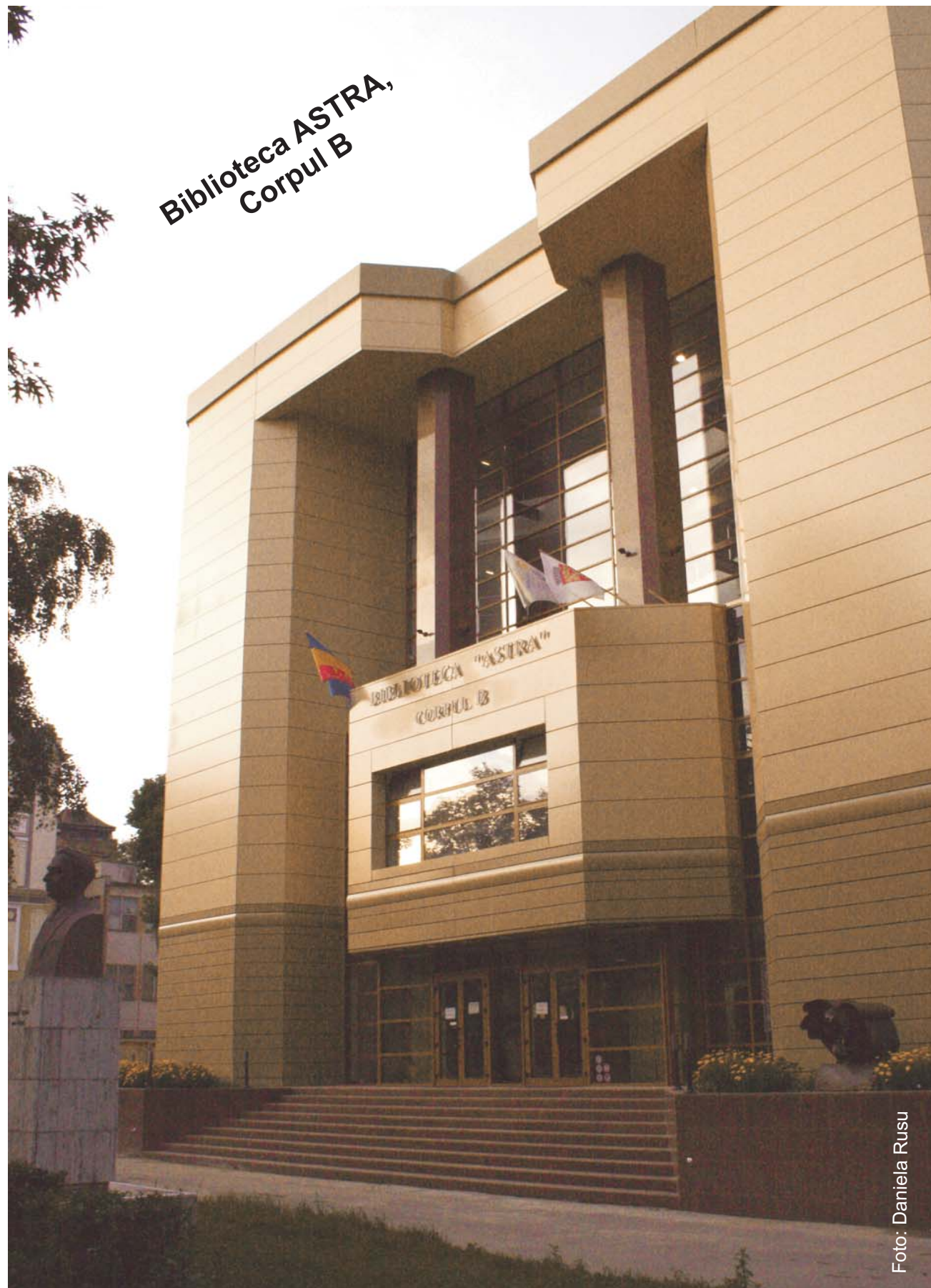
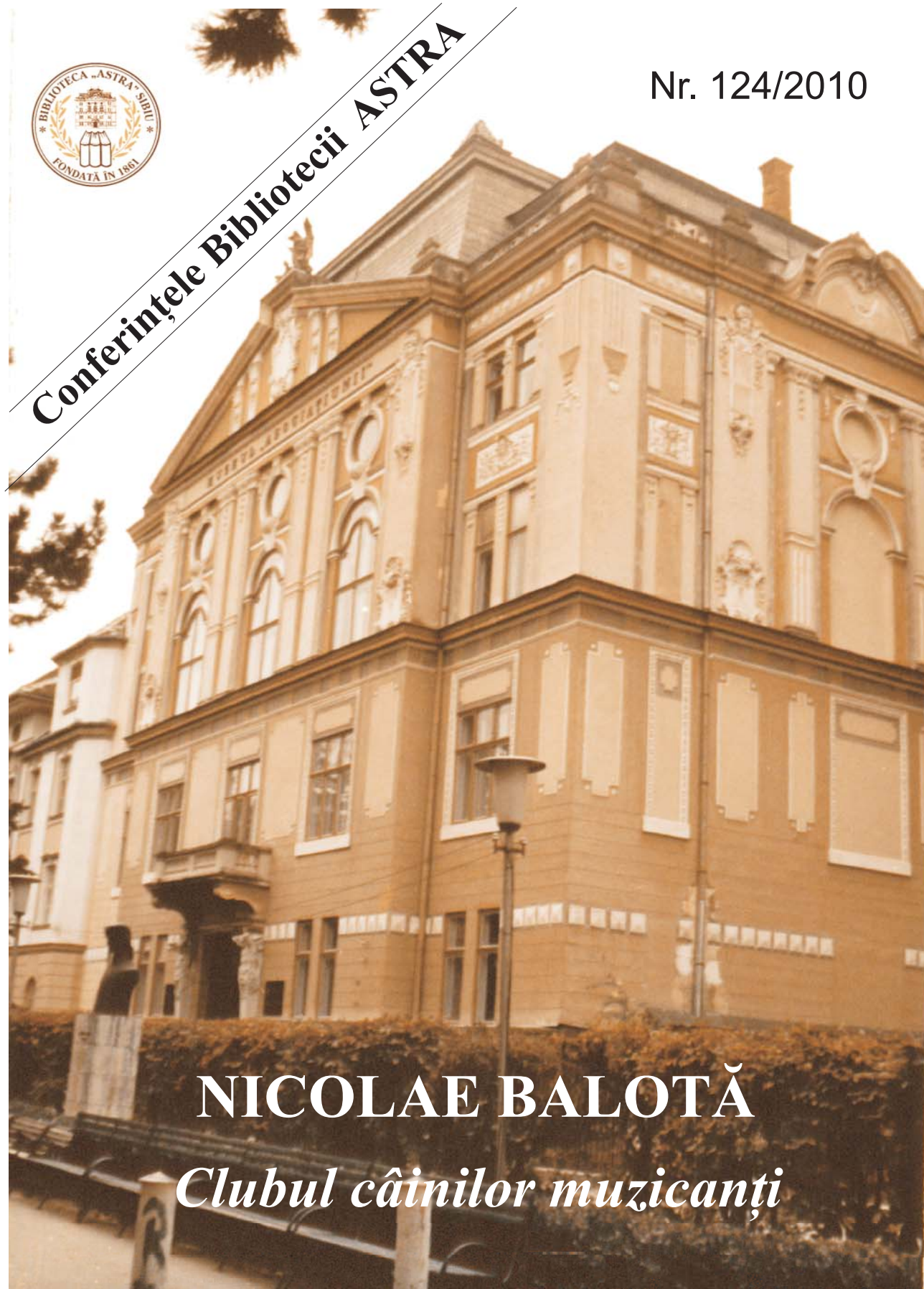

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 124/2010

NICOLAE BALOTĂ
Clubul câinilor muzicanți

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele Bibliotecii ASTRA:
NICOLAE BALOTĂ : *Cercul câinilor muzicanți*

Coordonatorul colecției: Onuc **Nemeș-Vintilă**
Grafică copertă: Daniela **Rusu**
Editor: Ioana **Butnaru**

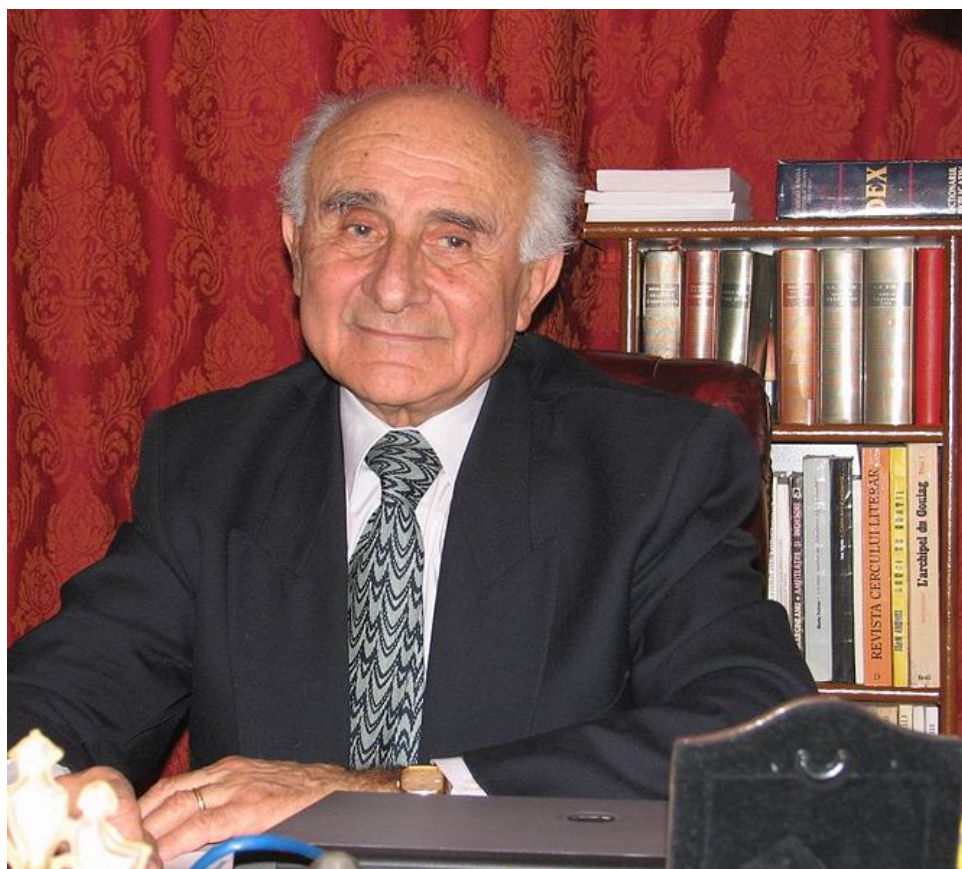
Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 15 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. G. Barițiu, nr. 5-7, cod 550178
Sibiu, ROMÂNIA
Tel.: +40 269 210551, +40 369 561731, fax: +40 269 215775
Web: <http://www.bjastrasibiu.ro>, e-mail: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: 1843 - 4754

Nicolae Balotă
(n. 1925)

BIOGRAFIE

Este fiul lui Gheorghe Balotă, avocat, originar din Banat, și al Adelinei (n. Dragoman). Urmează Liceul „Gheorghe Barițiu” din Cluj (1935-1940) și Liceul „Gheorghe Lazăr” din Sibiu (1941-1943). Licențiat al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din Cluj (1947). Doctorat în literatură universală și comparată la Universitatea clujeană, sub conducerea lui Liviu Rusu. Devine asistent universitar la Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj (1946-1949), apoi cercetător la Filiala din Cluj a Academiei Române (1950-1954).

Prima oară este arestat în 1948, pe când era proaspăt asistent. Este judecat și condamnat pentru deținere și răspândire de material subversiv descoperit în urma unei percheziții la domiciliu, care consta din cărțile de literatură, istorie, filosofie și politică din biblioteca proprie. Eliberat din închisoare în 1949, el este demis din funcția didactică de la universitate, ca fost deținut politic. După 5 ani de șomaj, cu angajări temporare (între care, câteva săptămâni, învățător la un preventoriu TBC pentru copii), este din nou arestat în noaptea de 2 spre 3 ianuarie 1956 din cauza scrierii unui memoriu cuprinzând un rechizitoriu al încălcării libertăților democratice și religioase de către regimul comunist.

Memoriul a fost elaborat de N. Balotă, împreună cu frații Matei, Ioan și Elena Boilă, nepoții lui Iuliu Maniu. Deși patru exemplare ale memoriului au fost distruse, o copie ajunge la Securitate, în urma trădării și denunțării autorilor de către un apropiat. Urmează 7 ani de detenție la Jilava, Făgăraș, Gherla, Pitești, Dej, precum și doi de domiciliu obligatoriu la Lățești.

După eliberare, este redactor la revista „Familia” din Oradea, apoi cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București. În 1979, devine profesor invitat al Universității „Ludwig-Maximilian” din München. Stabilit la Paris, în 1981, este numit profesor de literatură comparată la Universitatea „François Rabelais” din Tours și la Universitatea din Le Mans (Franța). Concomitent, lucrează și la Radio „Europa Liberă”.

Solicită și obține în 1987 azil politic în Franța. În 1990, devine cetățean francez. Revine periodic în România, susținând cursuri de literatură comparată în calitate de profesor invitat la universitățile din Cluj și București.

În 2003, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj îi conferă titlul de Doctor Honoris Causa.

În prezent, trăiește la Nice. A fost căsătorit cu prozatoarea Bianca Balotă (1936-2005).

Volume publicate

- *Labirintul*, 1970.
- *Urmuz*, 1970, reeditat în 1997.
- *Despre pasiuni*, București, Albatros, 1971.
- *Lupta cu absurdul*, 1971, reeditat în 2000.
- *Umanități*, 1973.
- *Introducere în opera lui Al. Phillipide*, 1974, reeditat în 1999.
- *Iacob Burkhardt, un umanist modern*, 1974.
- *Arte poetice ale secolului XX*, 1976.
- *Universul prozei*, 1976.

- *Arta lecturii*, București, Cartea Românească, 1978.
- *Opera lui Tudor Arghezi*, 1979, reeditat în 1997.
- *Etosul creației și imperativele etice ale criticii*, București, Editura Academiei, 1979.
- *Scriitori maghiari din România*, 1981, ediția în limba maghiară, 2007.
- *Mapamond literar*, 1983.
- *Parisul e o carte*, 1994.
- *Calea, adevărul și viața. Meditații religioase*, București, Editura Eminescu, 1995, reeditat în 1999.
- *Romanul românesc în secolul XX*, 1997
- *Arte poetice ale secolului XX. Ipostaze românești și străine*, 1997.
- *Caietul albastru*, București, Ideea Europeană, 2007.
- *Eminescu - poet al inițierii în poezie*, 2000.
- *Literatura franceză de la Villon la zilele noastre*, 2001, reeditat în 2008.
- *Literatura germană de la Sturm-und-Drang la zilele noastre*, 2002, reeditat în 2007.
- *De la Homer la Joyce*, eseuri, București, Ideea Europeană, 2007.

Traduceri

- J. Burckhardt, *Arta Renașterii*, I-II, București, 1969 (în colab.).
- Marguerite Yourcenar, *Piatra filosofală*, București, 1999.
- J. Burckhardt, *Cultura Renașterii în Italia*, București, Minerva, 2000 (în colab.).

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă .....</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești .....</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș .....</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate .....</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului .....</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 – .....</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>> .....</i>	7
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007		8
Pr. acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere .....</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu .....</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii .....</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica .....</i>	12
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel .....</i>	13
Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă .....</i>	14

Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna</i>	15
George Banu	<i>Actorul european</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării</i>	25
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbatut mai mult pentru limbă decât pentru viață</i>	28
Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i>	29

Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i>	30
Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri'a, nu are dreptu a se numerá intre poporale civilisate”</i>	38
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor</i>	39

Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociațiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”</i>	40
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889</i> ...	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu</i>	49
Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în emanciparea femeii și educația copiilor</i>	50
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective)</i>	51

Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI .....</i>	52
Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului .....</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale .....</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două gimnazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj .....</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu .....</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române .....</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat .....</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea .....</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea .....</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China .....</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI .....</i>	62
Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu .....</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret - Atanasie Marian Marienescu – .....</i>	64
Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie .....</i>	65

Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică .....</i>	66
Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918 .....</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849 .....</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei .....</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga .....</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica .....</i>	71
Vasile Avram	<i>Codul Eminescu .....</i>	72
Vasile Avram	<i>Modelul Cioran .....</i>	73
George Barițiu	<i>Unul din scopurile principale ale școlilor de fete este să împuțineze urmările triste ale blestemului care se numește lux, vanitate omenească, dacă nu le poate paraliza cu totul .....</i>	74
George Barițiu	<i>Meritul Asociațiunii constă în admirabila sa influență morală care o pătrunde în toate fibrele poporului nostru .....</i>	75
Diana Câmpan	<i>Constantin Noica – restituri .....</i>	76
Diana Câmpan	<i>Aventura adevărului fără de sfârșit în cultură; Cultura – o utopie asumată .....</i>	77
Alexandru Dobre	<i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și Societatea Academică Română .....</i>	78

Valer Hossu	<i>Episcopul Dr. Iuliu Hossu – Trăirea în jurământul pentru sionul românesc .....</i>	79
Cornel Lungu	<i>Momente ale participării Sibiului la Revoluția din 1848-1849 în Transilvania. Locul și rolul Comitetului Națiunii Române .....</i>	80
Cornel Lungu	<i>Din legăturile “ASTREI” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914 .....</i>	81
Cornel Lungu	<i>Pașii poetului în cetate .....</i>	82
Ovidiu Hurduzeu	<i>Capitalismul cu conștiință și economia participativă .....</i>	83
Ion Bianu	<i>August Treboniu Laurian .....</i>	84
Ilie Moise	<i>Ilie Dăianu și spiritul Blajului .....</i>	85
Cornel Lungu	<i>Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către președintele Woodrow Wilson .....</i>	86
Alexiu Tatu	<i>Mihai Viteazul în documentele Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale .....</i>	87
Bianca Karda	<i>Odiseea plecării unor români ardeleni din județul Sibiu în America (1900-1914) reflectată în presa transilvăneană a vremii .....</i>	88
Eugenia Crișan	<i>Generalul francez Berthelot și România .....</i>	89
George Barițiu	<i>Adunarea generală a XXX-a a Asociațiunii Transilvane .....</i>	90

Constantin Cubleşan	<i>Mihai Eminescu – Ciclul schillerian .....</i>	91
Constantin Cubleşan	<i>Ion Pop Reteganul – Folclorist și publicist .....</i>	92
Constantin Cubleşan	<i>Ioan Slavici – portret în oglinda timpului .....</i>	93
Mircea Braga	<i>Însemnări despre multiculturalitate .....</i>	94
Marius Laurian	<i>August Treboniu Laurian .....</i>	95
Keresztes Coloman Stefan, Eugenia Simona Keresztes	<i>Genii ale matematicii la Sibiu: Farkas Bolyai și János Bolyai.....</i>	96
Alexandru Sterca- Șuluțiu	<i>Nu este sub sóre natiune, care cu mai mare ardóre a animei sê-sí iubésca patrià sî vetr'a strabuniloru sei, cá Românulu .....</i>	97
Ioan Lupaș	<i>Înființarea „Asociațiunii“ și conducătorii ei .....</i>	98
Iosif Sterca Șuluțiu	<i>Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziției, în 19 August st. N. 1905 .....</i>	99
Ion Onuc Nemeș- Vintilă	<i>Bibliotecile publice din Olanda și misiunea lor: „Să facem o comunitate mai bună” .....</i>	100
Virgiliu Florea	<i>Anton Pann în reeditarea-model lui M. Gaster (1936) .....</i>	101
Horst Ernst Klusch	<i>Pe urmele strămoșilor habani .....</i>	102

Ion Agârbiceanu	<i>Raportul Secretariatului general al Secțiunilor literare-științifice ale „Astrei” dela 6 Iunie 1932 – 27 Mai 1933 .....</i>	103
Liliana Popa	<i>Oameni și cărți în Sibiul de altădată .....</i>	104
Vasile Crișan	<i>Protecția patrimoniului cultural sibian. Istorie și actualitate .....</i>	105
George Barițiu	<i>Din istoria Asociațiunii (1861-1888) .....</i>	106
George Barițiu	<i>Raportul Asociațiunii după 31 ani .....</i>	107
Werner Schaal	<i>Noua Bibliotecă Universitară a Universității „Lucian Blaga” – Die neue Universitätsbibliothek der Lucian-Blaga-Universität .....</i>	108
Iarion Pușcariu	<i>Cuvântulă Presidială la deschiderea adunărei generale a Asociațiunei transilvane, ținute la 10/22 și 11/23 Octobre a. c. în Năseudă .....</i>	109
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Constantin Noica .....</i>	110
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Nicolae Tatu .....</i>	111
Vasile Grajdian	<i>Preotul muzician Gheorghe Șoima .....</i>	112
Matei Pamfil	<i>Gustav Weigand și Asociațiunea .....</i>	113
Paul Brusanowski	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna – o viață de sfințenie</i>	114
Paul Brusanowski	<i>Concepția canonică a mitropolitului Andrei Șaguna privind organizarea Ortodoxiei ecumenice și a poziției Mitropoliei românești din Transilvania și Ungaria .....</i>	115

Liliana Moldovan	<i>Deschideri antropologice în opera lui Emil Cioran .....</i>	116
Alexiu Tatu	<i>Arhivele Statului din Cluj în refugiu la Sibiu. Documente de arhivă .....</i>	117
Mariana S.Țăranu	<i>Degradarea sistemului de învățământ, mass-media și persecuțiile religioase din Moldova de la est de Prut în timpul primei ocupații sovietice (1940-1941) .....</i>	118
Rodica Braga	<i>Despre condiția femeii –scriitor .....</i>	119
C. George Săndulescu	<i>Atitudinea Noica .....</i>	120
	<i>Școala civilă de fete cu internat .....</i>	121
Elena Macavei	<i>Însemnări de călătorie în Scandinavia .....</i>	122
Corina Turcu	<i>Stil și gândire la Augustin Buzura .....</i>	123
Nicolae Balotă	<i>Cercul câinilor muzicanți .....</i>	124

Nicolae Balotă

CERCUL CÂNILOR MUZICANȚI*

Când îmi revăd uneori trecutul – asemenea bătrânului câine din povestirea lui Kafka – întâlnirea în tinerețea mea îndepărtată a celor ce aveau să devină prietenii mei din Cercul Literar de la Sibiu îmi apare tulburător de asemănătoare cu revelația pe care a avut-o acel câine cercetător, în junețea lui, la ivirea "cânilor muzicanți".

Înainte de a-i întâlni pe cerchiști, înainte de a-i vedea la față, am avut ca un soi de presentiment al apariției lor, într-un fel de muzică ce răsună înlăuntrul meu. Nu puteam să știu dacă aceasta vine de undeva de afară sau își are sorgintea (cum îmi plăcea să spun pe atunci) în mine. Trebuie să precizez că auzind pentru întâia oară despre ei, nu mi se vorbea despre Cerc, deoarece acesta nici nu luase ființă, iar numele n-avea cum să numească pe cei câțiva studenți ai Facultății de Litere și Filosofie din Sibiu ce-și împărtășeau ferverile întru literatură. Mai trebuie să adaug că eu însumi nu eram încă studentul acelei Facultăți, chiar dacă doream cu febrilă ardoare să devin. Eram încă un tânăr cățel, licean adolescent cu pasiuni timpurii ce fierbeau în mine, dând uneori în clocot, temperate, însă, reținute prin creșterea burgheză transilvană într-o familie strâns unită prin legăturile iubirii și datoriei, pasiuni greu stăpânite mai ales prin disciplina, ordinea Bisericii catolice căreia îi aparțineam. Cățelul plin de râvnă care eram, plin de pofte ale trupului, inimii, minții, zburdam într-o grădină a paradisului, plină de roade îndeosebi ale

---

*Conferință susținută în ziua de 28 mai 2010

10..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

spiritului. Moartea nu exista încă, nici suferințele recluziunii, despărțirii, rănilor de neconceput încă ale pierderii libertății de a citi, scrie, vorbi, toate aceste morți temporare suspendate parcă în jurul meu, așteptând după o încă invizibilă cotitură a istoriei să se năpustească la mine, la noi. Deși epoca era aceea a războiului celui mai sângeros din istoria de sânge a omenirii. Deși pierdusem casa familială, ne refugiasem la Sibiu, burgul acesta ne oferise un sălaș calm, în ciuda tuturor primejdiilor vremii. În acest oraș nu mă simțeam încă *străin*, cum aveam să mă simt mai târziu întotdeauna și pretutindena în lume. Nu se putea să nu te întunece norii amenințători ce se adunau deasupra noastră, nu se putea să nu te tulbure atâtea semne alarmante, dar în luminișul acela sibian părea că momentul din urmă al unui timp clement stă suspendat într-un fel de netimp. Luminișul ca și momentul aparent intemporal erau prielnice creației. Și, aveam să o știu mai târziu, nu numai sburdei precreatoare a unui cățel plin de germenii ai unei fecundități promițătoare, ci și creației unor câini mai vârstnici, printre care poetul și filosoful ce va scrie mai târziu, când sinistrele sale premoniții avute în acea ultimă oază sibiană se vor împlini în jurul lui și în el: "Văzui în Pompei acel câine roman", văzându-se pe sine, singura dată în viața sa aparent lipsită de legătură cu sacrul, mușcând și întipărindu-se în cele din urmă în Dumnezeu.

Nici pe acest poet și filosof, viitorul meu magistru, nu-l cunoșteam încă în acel an, 1942, în care urcam pentru întâia oară treptele Universității din Sibiu. Și, mi se pare azi ciudat, dar nici nu căutam să-l cunosc. Îi citisem și recitisem poeziile, îi studiasem lucrările filosofice, dar era încă în mine multă sfială, cu toată siguranța și încrederea în sine a tânărului câine care eram. Mai cred că era ceva ce avea să determine și reținerea mea inițială față de viitorii amici cerchiști ca și atitudinea mea în alte asemenea situații din viață. Acesta era sentimentul că nu mi-a venit încă timpul. Dacă urcam în acea zi de toamnă

a lui 1942 treptele acestei universități era pentru a audia cursul profesorului de franceză Yves Auger, care tocmai începea. Elev în penultima clasă a Liceului Gheorghe Lazăr, avusesem în timpul verii revelația *Cugetărilor* lui Pascal, pe care le întâlnisem deja, în 1940-41, în biblioteca lui *Mon Père*, a Părintelui Adhémér Merckx din Blaj. La începutul toamnei lui '42, aflasem cu mare satisfacție că profesorul francez va ține în acel an universitar un curs dedicat lui Pascal. Mă văd în fundul sălii de la etajul întâi, printre alte câteva persoane străine de lumea universitară, îndeosebi doamne simandicoase din oraș atrase de limba franceză, de expunerea delectabilă a fostului normalian. Și pe mine mă fascinau aceste cursuri de o rigoare ce aparținea bunei tradiții universitare franceze, disertații centrate pe figura și opera autorului *Provincialelor* și *Cugetărilor*, în care se întâlneau, în egală măsură atrăgătoare pentru mine, gândirea filosofică, arta scriitorului și fervoarea misticului. Adică tot ce, inconștient încă pe vremea aceea, dar tot mai conștient apoi, va constitui triada preocupărilor, pasiunilor, sfâșierilor mele. Aaug acest ultim cuvânt nu pentru a dramatiza trăirile cățelandrului abia ieșit din tulburările adolescenței și încă foarte dispus să alerge după mai multe prăzi în același timp. Dar începea să se profileze, în neliniștile care mă încercau uneori dureros, întrebări dilematice, tulburătoare: oare gustarea savorilor artei și căutarea realizării prin creația literară este ea compatibilă cu austeritatea pretinsă de comandamentele divine? Sau: reflecția filosofică nu te pune uneori, ba chiar adeseori în opoziție cu tezele indefectibile ale credinței? Nu ajunseseam la răspântia drumurilor ce duceau, una spre împlinirea prin operă, alta spre mântuirea prin har, dar mă apropiam nu fără îngrijorare de ceasul grav, imperativ, al unei asemenea alegeri. Cu puține luni în urmă, în anul petrecut la *Casa Domnului* a călugărilor augustinieni asumpționiști din Blaj, conduși de acel Părinte Merckx, de *Mon Père*, imperativul unei asemenea alegeri îmi dădea deja

12..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

târcoale conștiinței. Dar eram la vârsta tumultelor simțiri și a erupțiilor în simțuri, iar acestea privilegiau alegerile estetice, ba chiar și temeritățile ideatice filosofice, în dauna urmării unei căi înguste cu urcușuri pieptișe ale trăirii religioase. Îmi rămăseseră însă multe din cele deprinse în binecuvântata Casă a călugărilor blăjeni, printre care și disciplinarea, dacă nu domolirea furiei intelectuale cu care mă azvârleam asupra lumii cărților. Nu fără un zâmbet amuzat dar complice, bătrânul câine cercetător din mine privește acum spre acei ani în care zburda intelectuală și nu numai intelectuală a tânărului care eram, încercarea sa de a cuprinde un întreg univers era înregistrată în agenda zilnică, reușind cu greu să fie disciplinată. Căci, iată ce scriam în agenda, pe care aș fi putut-o întitula cu titlul scrierii lui Hesiod, *Erga kai Hemerai – Lucrări și zile*, în care făceam sumare înregistrări ale activității mele zilnice (agenda pe care o țineam alături de Jurnalul zilnic al trăirilor) la 5 noiembrie 1942, în ziua primului curs despre Pascal: "Progr. șc. – Curs Auger la universitate – Teme la elină, germană, italiană – Studiat Carrel – Citit și terminat Sadoveanu, Ochiu de urs – Studiat Gustave Cohen, Le Théâtre en France au Moyen-âge vol. II – Scris lucrarea Sadoveanu – Studiat Vianu, Călinescu, Blaga etc. – Scris lucrarea despre om și destinația lui (pentru societatea de lectură mariană, gr. cat.)." Mă pregătisem în vederea cursului de la facultate reluându-l pe Pascal. Lecturile mele filosofice (nu întotdeauna de primă mână), cele de teologie sau de spiritualitate creștină erau orientate spre anumite obiective. Apărarea creștinismului era unul dintre acestea. Și întrucât *Cugetările* lui Pascal porniseră tot dintr-o intenție apologetică, s-ar putea ca lectura, în zilele din preajma aceluși prim curs, a cărții protoiereului P. Svetlov, teologul rus a cărui *Învățătură creștină în expunere apologetică* apăruse în două volume, prin 1938, la Chișinău, să fi fost orientată în acest sens.

Dar oricât aş fi fost de adâncit în scrierile mai vechilor sau mai noilor teologi sau mistici, cum o probează semnalările lor din agendă, oricât de frecvente meditațiile, de insistente trăirile religioase în însemnările mele din *Jurnal*, precumpănitoare rămâneau pentru mine operele scriitorilor, poeți sau prozatori, cărțile criticilor sau istoricilor literari, sau esteticienilor, și încercările mele literare, dibuiri, tatonări fragmentare, mai degrabă visări, împliniri doar atunci când erau de natură critică, eseistică. Simțeam dureros că nici în scrisul meu nu îmi venise încă timpul. De câțiva ani (de pe la vârsta de zece ani deja scriam, când poezii, când încercări în proză, dar periodic, la doi-trei ani, distrageam, rupeam, ardeam în sobă caietele, hârtiile scrise. Erau, probabil, ecluze prin care treceam de la un nivel la altul, și repudiam violent tot ce scrisesem până atunci. Aveam vreo trei asemenea autodafeuri în urma mea la vârsta aceea de șaptesprezece, optsprezece ani la care ajunseseam în 1942-43. Versurile mele, îndeosebi, mă ofuscau, la destul de scurtă vreme după ce le compuneam. Făceau erupție din afectele mele pe care le socoteam cele mai profunde dar în scurtă vreme lava răcită în versuri a erupțiilor mi se părea de o rușinoasă fadoare. Îi citisem devreme, într-o copilărie precoce, pe Baudelaire și pe Verlaine, printre atâția alți lirici, nu-l descoperisem încă pe Rimbaud și nici alți poeți mai noi, dar mă copleșise *noutatea* lui Blaga. Mă văd citindu-l cu încântări în grădina părintească din Cluj, în vara anului dezastruos 1940, înainte de "refugiu". Citisem până atunci destul de multă poezie, dar de astă dată – cum aveam să spun – însăși Poezia mă întâmpina. Când ai citit asemenea poeți, cum să te mai mulțumească langorile sentimentale, elanurile sau tânguiriile și gingășiile pastelurilor florale din versurile scrise de tine, vai, cu toată sinceritatea inimii puiului de câine care erai. Nu e de mirare, deci, că deja pe la doisprezece-treisprezece ani puneai în soba căminului, în care mai ardeau pe atunci bușteni și găteje, teancul de

14..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

poezii printre care prima și singura din care îmi aduc aminte acest prim vers: "În boarea dulce-a serii". Era întâia și ultima dată în viață când foloseam cuvântul "boare", pe care nu știu de unde îl pescuisem, cu încântare, fără îndoială, pe la nouă-zece ani. Aveam să râdem, mai târziu de "boarea" acestui prim vers, cu cei apropiați, cu prietenii din Cerc, cum ne va face să râdem un alt asemenea prim vers, acela al copilului Radu Stanca, compus de el într-o zi geroasă de mare întristare, osândit să stea în casă, bolnav de gălci, și privind melancolic spre strada în pantă din Sebeș în care copiii se dădeau voioși cu săniuța. Versul din acea iarnă pe uliță erau de fapt două versuri: "Zgribuli, zgribuli,/ Tulai Doamne, frigu-l-i".

Dacă poeziile scrise de mine în mare taină mă dezamăgeau în scurtă vreme după ce le compuneam euforic dacă nu chiar cu exaltare, dezamăgire pricinuită de sentimentalismul lor ce mi le făcea să sune minor și desuet, de îndată ce fervoarea afectelor din care țâșneau se răcea, un alt motiv mă făcea să-mi resping încercările în proză, nu mai puțin curând după ce le scriam. Prozele nu erau câtuși de puțin sentimentale. Revărsările lirice îmi repugnav în proză. Versurile mi se păreau limbajul lor firesc. În schimb proza îmi slujea, pe vremea aceea a începuturilor, pentru a înscrie în ele fabulosul, imaginarul, visul și uneori – parcă în opoziție agresivă cu acestea – realul cel mai brut, mai material. Pe cât de precoce în descoperirile mele cărturărești, pe atât de întârziat în experiențele mele de viață reală, coincidența aceasta a contrariilor, aliajul între imaginarul întrucâtva rafinat și naivitatea, primitivismul reprezentărilor realității se vădea în toate scrierile copilăriei și chiar adolescenței mele. Obsesia erotică era prezentă și inerva multe, dacă nu chiar toate țesăturile scrierilor atât poetic-lirice cât și epic-narative. Printr-o inocentă repartizare a competențelor, închinam versurile unor amoruri celeste, eterate, ideale, prozele în schimb unor amoruri terestre, reprezentarea dragostei

(neîncercate încă pe viu) din narațiunile mele debușând adeseori în crase împerecheri de-a dreptul pornografice. Pe măsură ce creșteau exigențele mele estetice și morale, și se îmbogățeau, se adânceau *Weltanschauung*-ul ca și *Lebensanschauung*-ul meu, dacă nu prin trăiri imediate, măcar prin mediația lecturilor, sporea nemulțumirea mea critică privitoare la scrisul meu. Luciditatea severă a conștiinței critice ajungea astfel, pe la sfârșitul adolescenței, să-mi cenzureze încercările literare, să le condamne la tăcere. Deveneam conștient de carențele experienței mele de viață. Sângele din vinele adolescentului avea nevoie de trăiri directe. Dar tot astfel și spiritul. Căutam remedii nu numai în multiplicarea experiențelor, a "aventurilor" cum le numeam pe atunci, în diversificarea lor, ci și într-o explorare a lor în adâncime. În această privință, Jurnalul meu intim îmi slujea de oglindă și de câmp de manevre. Început la *Casa blăjeană a Domnului* când împlineam cincisprezece ani, Jurnalul devenea la Sibiu doi ani mai târziu, scrierea mea privilegiată. Totul mă îndemna, mă încuraja la reflectarea în scris a conștiinței mele și, ca atare, a existenței mele: cunoașterea filosofică, examenul conștiinței cerut de credința mea religioasă, și – *last but not least* – voința creatoare a artistului în tinerețe aplecat asupra realității pe care o avea imediat la îndemână: propria sa ființă dezvoltându-se, desfășurându-se în propria sa viață.

Astfel, spre sfârșitul adolescenței, când realiile lumii din jur ca și cele din mine însumi mi-au devenit tot mai prezente, când în sfârșit chiar și pe tărâmul cel mai intim al trăirilor erotice, de la cele sexuale la cele ale sensibilității, am părăsit țarcul "pur" al imaginarului pentru a trece în acela "impur" al realului, găseam în modalitatea scrierii auto-reflexive, într-o auto-ficțiune formula pe care aveam să o păstrez multă vreme, ba chiar, cu unele amendamente, pentru totdeauna, drept propria-mi expresie literară.

16..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Descoperirea lui Proust, lectura *Căutării timpului pierdut* începută într-o după-amiază memorabilă din toamna lui 1942, pe platforma micului tramvai verde din Sibiu ce tropăia destoinic spre Dumbravă, a contribuit fără îndoială la confirmarea, la legitimarea acestei alegeri printr-o operă ce devenea pentru mine paradigmatică. Dar, firește, îmi spun acum când privesc departe în urmă spre acele începuturi încă ezitante ale mele, îmi trebuia încă timp și nu puțin, îmi trebuiau încă multe încercări, tribulații, suferințe suferite și bucurii savurate, poate chiar mai multe morți, pentru ca din Jurnalul acela încă veleitărilor, inform, al adolescenței să iasă o scriere literară valabilă. Un fapt, însă, îmi semnifică azi cu certitudine destinul scriitoricesc al tânărului de odinioară, în acel început sibian: totul în existența sa, îngustă încă în prezentul trăit, cu foarte puțin trecut în urmă dar lărgindu-se nemăsurat în față, întinzându-se la infinit în imaginar, totul în viața sa ca și a celor din jurul său, din cercuri tot mai întinse, i se părea demn de a fi scris într-o carte. Zilele sale aparent rutiniere, banale, ale unui elev eminent (dar neîubind școala) în ultimele clase ale unui liceu serios de provincie, i se păreau pline de lucruri, de evenimente, de figuri, de nuanțe, care toate se cereau scrise. Și fiecare din acestea îi apărea ca într-un caleidoscop metamorfozându-se la infinit prin prisma propriilor trăiri. Seara la măsura lui de lucru din locuința părintească, ar fi vrut să înscrie în caietul Jurnalului, nici mai mult dar nici mai puțin decât *totul*: fulgii deși, năpustindu-se peste el când ieșind în piață prin portalul palatului Brukenthal, l-a surprins zăpada mieilor și a zărit în față capișonul alb, poznaș, pe creștetul Sfântului Nepomuk, cămașa îmbibată de sudoare de pe spinarea sasului gras în timpul lecției de tango, parfumul părului castaniu al Doinei Davideanu lângă el la cursul lui Auger, repaosul pe iarbă printre balegile de vită, la mijlocul orelor de premilitărie lângă monumentul bătăliei din Șelimbăr, când uita de toate, scufundat în lectura *Posedaților*, cartea hărtănită scoasă de sub bluza de

doc a uniformeii, pălăria neagră cu boruri largi a lui Sadoveanu, bloc monolitic prăvălit pe terasa de la Bulevard cu privirea pierdută în gol, pulpele lăptoase ale blondei Ingrid desfăcându-se încet îmbietoare pe fundul bărcii de pe lacul din Dumbravă..., toate și totul dintr-o lume percepută cu simțurile într-o continuă transformare prin simțire și cugetare și închipuire. Dezolat, trebuia să recunoască în sinea lui crudă încă, dornică să cuprindă mult mai mult decât putea să apuce, că e cu neputință să le înscrie pe toate acolo în catastiful său de școlar, că e imposibil de abolit viața, de suspendat toate cele trăite pentru a fi preschimbate în materia subtilă, ductilă, fragilă a Cuvântului.

Trăiam literatura ca o continuă tentație, iar în unele momente ca o disperare. De unde să începi, cum să începi cuprinderea aceluia *Totum*? Aceasta mai ales că ispitele erau și mai numeroase decât cele ale cuvântului scris, prin adăugirea căilor tentante ale reflecției filosofice, ca să nu mai vorbesc despre apelurile, muștrările luminilor din întuneric ale credinței. Chemările ca și căile urmate erau multiple și toate își revendicau primatul, ba chiar exclusivitatea. Poate pentru împăcarea lor, sau pentru justificarea mea de a ceda atâtor ispite, îmi făuream în acel timp un ideal uman, pe care firește îl preconizam nu doar pentru mine: idealul *omului universal*. Formula *uomo universale* a renaștiștilor italieni, chiar dacă acoperea alte obiective decât cele la care râvneam, îmi convenea. Descopeream, de altfel, cam pe atunci, scrierile lui Leonardo da Vinci, întruchipare pentru mine a omului universal și, în curând, minuscula dar robusta ediție italiană cuprinzând excerpte din caietele sale îmi devenea o carte, nu de căpătâi, ci de buzunar. O purtam pretutindeni, nu mă mai părăsea niciodată. Nu aveam, ce e drept, nici unul din talentele, din marile *virtù* ale geniului leonardesc. Dar ca și Valéry care își pusese metoda jocurilor sale intelectuale sub patronajul exemplar al lui Leonardo, tot astfel îmi puneam și eu, sub aceeași nobilă egidă, ca sub o umbrelă protectoare de

grindinile timpului, obiectivele mele intemporale urmărite, deși în atâtea privințe contradictorii între ele.

Dar timpul însuși în care trăiam îmi ațâța ardoarea. Pasiunea furibundă cu care lucram nu era domolită, ci dimpotrivă era întreținută de furia acelei epoci de cataclism final, de sfârșit al dezastrelor războiului și de premoniție tot mai amenințătoare a unor alte poate mai cumplite dezastre. La 9 noiembrie 1943 notam în Jurnal: "Rușii se apropie mereu. Neliniște, frământări, teamă și speranțe. Un aer de provizorat febril planează peste tot. Unii mai cred într-o minune, alții în ingenioase mișcări strategice sau politice de cafenea. Gânduri de fugă apar ici-colo. Există un adevărat miraj al Americii. Europa, bătrâna este secătuită de promisiuni și îmbrățișări mortale. Peste tot e ruină. Suntem bolnavi. Trebuie să vină o înnoire chiar cu prețul unor noi sângerări". Tinerețea mea încă apărată de zidurile protectoare ale familiei, simțea apropiindu-se primejdii abia întrezărite până atunci în depărtare. Cărțile, caietele, cuvintele, cursurile lui Auger ridicau în pripă zidurile unor cetăți de refugiu, dar de pe meterezele lor de hârtie și duh se vedeau apropiindu-se focurile și fumurile din zarea tot mai apropiată. Găseam însă tot mai multe oaze de pace și liniște în ascultarea muzicii. Crescusem într-o familie muzicală și eu însumi, deși cred lipsit de talent, exersasem ani de zile pianul, până în toamna refugiului, ca elev al Conservatorului din Cluj. Părăsisem aceste exerciții de când ne instalasem la Sibiu, dar devenisem cu atât mai multă fervoare un ascultător pasionat al muzicii, cu cât nu o mai practicam. Dar dacă nu lipseam de la concerte și ascultam cu pioasă reculegere pe Xaver Dressler la orgă, sau dirijând în nava bisericii luterane *Oratoriul de Crăciun* și *Pasiunea după Matei*, o altă mai tainică muzică începea să adie undeva, adânc, în mine. Nu recunoșteam melodia, și poate nici nu era vreo melodie recognoscibilă ce se scurgea prin mine. Era mai mult un fel de stare muzicală

ce punea în unele ore melancolice stăpânire pe mine. În niciuna dintre arte, frumosul nu doare mai rău decât în muzică. Deși în continuă activitate, eram un contemplativ iubitor de singurătate, iar îndeletnicirile mele mă însingurau și mai mult. Simțeam însă tot mai chinuitor nevoia de a-mi împărtăși gândurile unor prieteni de seama mea, dar nu-i aveam. Niciunul dintre colegii de la Gheorghe Lazăr nu avea preocupările mele și mă culpabilizam uneori că sunt prea străin de ei, poate chiar prea distant și făceam eforturi pentru a drege punți între mine și ei. De aceea, am avut o agreabilă surpriză, spre încheierea ultimului an de liceu, când la un fel de chestionar complectat la cererea dirigintelui, marea majoritate a elevilor clasei mele m-a desemnat, cu totul pe neașteptate, drept "cel mai bun coleg". Din această "bună" colegialitate lipsea însă din păcate tocmai și numai *filia*, adică acea virtute a prieteniei în care Aristot vedea o condiție a fericirii, iar noi creștinii o formă a carității. De aceea, atunci când a început să pună stăpânire pe mine în ceasurile de melancolie acea stare muzicală am asociat-o cu nevoia de prietenie. Idealul ar fi fost, desigur, o prietenie feminină, dar pe vremea aceea o legătură prietenească cu o femeie intra aproape imediat în tunelul obscur ce străbate pe dedesubt Muntele Venus.

Atunci și-a făcut apariția cineva care mi-a vorbit despre acel grup de poeți, scriitori, prieteni între ei, ce nu devenise încă Cercul Literar de la Sibiu. Ieșeam de la un curs al lui Auger când m-a oprit un student necunoscut. Îmi spunea că fusese și el, cu câteva zile în urmă, la Avrig și mă auzise vorbind la mormântul lui Gheorghe Lazăr. Într-adevăr, avusese loc acolo o ceremonie comemorativă a dascălului național la care citisem din lucrarea pentru care fusesem premiat la un concurs pe această temă lansat de Profesorul Onisifor Ghibu. Auzise și de societatea de lectură de la liceul nostru, pe care o dirijam, și mă invita să vin la întâlnirile cenaclului lor studentesc "Octavian Goga". Mă

întreba dacă îl cunoșteam pe vreunul dintre ei. Auzeam pentru întâia oară câteva nume: Radu Stanca, Regman, Negoïtescu, Sârbu... Îmi spunea și numele său, Ion Oana, dar nici acesta nu-mi era cunoscut. Vorbea oarecum din partea acelor colegi ai săi, dar înțelegeam că nu-i erau prieteni, că oarecum nu făcea parte dintre ei. Am înțeles aceasta de îndată ce i-a pomenit ca pe cei împreună cu care scosese cu un an în urmă, în '40-41, revista studentească *Curțile dorului*. Aflând că aveam de gând să mă înscriu, după teminarea liceului la Facultatea de Litere și Filosofie, mi-a spus că nici nu se îndoia de această intenție a mea. Era foarte gentil, nu mă făcea nicidecum să simt superioritatea studentului față de elevul care eram. Mă striga din urmă, chiar după despărțirea sub copacii din strada Kogălniceau, să-mi spună că în grupul lor aş putea să-l cunosc pe Lucian Blaga, care le e mentor. Nu mă mai întreba dacă pe poet, pe profesorul filosof îl cunosc ori ba. Dar cu simțul acela care în mine, asemenea odoratului canin, filtra legăturile cu alții, îndemnându-mă să mă apropiu de unii, îndepărtându-mă de alții, simțeam că nu voi da urmare amabilei sale invitații. Nu-mi mai amintesc ca vreodată în viață să mai fi stat de vorbă cu Oana. Când aveam să intru în cercul celor despre care îmi vorbea acolo pe treptele Universității, nu aveam să-l întâlnesc niciodată. Nu participa la seminariile lui Blaga. Fusese un mesager, cum mi s-a mai dat să întâlnesc alții în viață, care în afara purtării mesajului și după ce mi-l înmânau, se făceau nevăzuți. Este straniu și totuși de înțeles, cunoscându-mă destul de bine după trecerea anilor, răspunsul meu, mai exact non-răspunsul meu la mesajul lui Oană. Acesta nu m-a lăsat nicidecum indiferent. Stârnise în mine ceva din starea aceea de excitație, ca la apropierea unei revelații fericitoare. Eram ca electrizat de perspectiva întâlnirii acelor confrăți în ale literelor și filosofiei, a acelor prieteni necunoscuți cu care râvneam să împărtășesc idei, emoții, elanuri. Intra în vibrație, în rezonanță cea stare muzicală sensibilă din mine.

Eram în-cântat de întâlnirea, în sfârșit!, a celor de care eram ferm convins că-mi vor deveni prieteni, că voi găsi în ei acea împărtășire, acea comunicare cu Altul de care aveam atâta nevoie. Dar nici nu-mi trecea prin gând să-i caut. Eram sigur, cum am mai fost sigur uneori în împrejurări similare din viață, că va veni timpul în care se va împlini, oarecum de la sine, această dorință. Era încrederea mea în destin. Si acesta s-a împlinit la un an de la acel anunț al mesagerului.

Lucrurile s-au petrecut așa cum trebuiau să se petreacă. Precedate de întâlnirea magistrului și prilejuite de aceasta. Anul universitar se deschidea la 1 Noiembrie 1943, când – aflu din Agendă – am "asistat la solemnitatea legământului". Dar ziua aceea nu era pentru mine una de sărbătoare, ci o zi obișnuită de lucru. Citesc în agendă că am avut ora mea de perfecționare a limbii germane cu o profesoară particulară, că am studiat Anatomia lui Papilian și cea mare a lui Rouvière (căci fusesem obligat de legile războiului să mă înscriu la Facultatea de Medicină pe lângă cea de Litere și Filosofie, pentru a-mi face serviciul militar în cadrele ei), apoi cartea esteticianului Charles Lalo, *L'Art et la vie sociale* și am citit romanul lui Pirandello, *I vecchi e i giovani*. La 4 Noiembrie audiam cursul despre Napoleon al istoricului Cândea, acela despre Rousseau al lui Auger și cel de filosofie a culturii al lui Blaga. Entuziasm și dezamăgire în același timp. Îl vedeam și îl ascultam pentru întâia oară, și eram, cum ar spune francezul *écartelé*, sfâșit în două de cămilele unei puternice ambivalențe: copleșit de personalitatea filosofului, decepționat de prestația profesorului. În amintirea mea, în retrospectiile târzii va rămâne gravată vocea lui Blaga, clară, răspândindu-se cu o uniformă și discretă melodie, atât de uniformă și de discretă încât nici nu mai era o melodie ci o melopee monotonă, ori și mai exact, melosul însuși lipsind, o înșiruire de gânduri care numai întâmplător și poate din eroare prinzând glas,

22..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

se aud ca niște sunete. Omul care-și bătea joc într-unul din aforismele sale de "arta găunoasă a retoricii", nu era fără îndoială un retor și nici măcar un simplu vorbitor cu har. Arta cuvântului îi fusese refuzată acestui om al cuvântului. Dar așteptarea mea, a celui ce dorea să audă în vorbele profesorului glăsuind ex cathedra o revelație sonoră a Verbului însuși, nu era surprinsă doar de această cenușie uniformitate de ploaie căzând pe un acoperiș de tablă a cuvintelor ce se înșirau egal și parcă fără voce, ci și de substanța însăși a celor pe care profesorul le alesese pentru a ne fi împărtășite nouă. Căci recunoșteam în textul expus de el capitolul întâi din *Orizont și stil*, cartea pe care o citisem și recitisem încă în clasele de liceu, care îmi trezise atâtea gânduri, îmi spusese atâtea încât parcă o epuizasem, trecând mereu febril la altele și la altele. Profesorul își citea textul din șpalturile volumului publicat la Fundații lipite pe foi albe ce le scotea pe rând din dosar. Deziluzia m-a împiedecat să-l mai ascult, ba chiar, de la un timp, să-l mai privesc și uimit puțin, poate chiar disprețuitor, urmăreau atenția încordată, notele pe care cu înfrigurare le luau ceilalți. Dar întors acasă de la această primă întâlnire cu profesorul Blaga ce nu fusese sau nu mi se părea că fusese o întâlnire cu Lucian Blaga, m-am lăsat năpădit sau, cum aveam în seara aceea să însemn în Jurnal, "copleșit" de persoana maestrului atât de puțin magistru. Patosul adolescentului, în cele câteva rânduri din Jurnal, este și el ambiguu: expresie a fascinației și refuz violent al atracției. Dar iată acea însemnare: "Am avut azi primul meu curs cu Lucian Blaga. Sunt copleșit. Nimeni n-a săvârșit în viața mea asupra întregii mele ființe o mai covârșitoare înrâurire. Totuși, tocmai de aceea, mă apăr și mă voi apăra din răspuțeri să nu mă las mistuit de lava ce țâșnește din uriașa sa personalitate. Vreau să-mi păstrez în orice împrejurare pecetea propriei mele cugetări. Căci nu vreau să fiu al doilea Blaga, cum încep să zică unii naivi, ci cel dintâi Balotă". Conștiința critică în alertă mă făcea să notez totuși, ceva

mai târziu, în josul paginii: "Iertare pentru orice urmă de prezumție". Și, mai apoi, altă mică apostilă marginală: "Ciudat, mi-e rușine de mine însumi".

Peste puține zile, modificare de optică. Blaga îmi apare într-un alt context. Și e doar începutul unei schimbări la față, datorată doar în parte contextului schimbat. Perspectiva mea se modifica, dar și figura magistrului devenea alta. Nu-l mai întâlneam în sala mare de curs, ci într-o mică încăpere ce putea să treacă drept una de serviciu, dacă n-ar fi fost într-însa câteva bănci, o catedră cu un scaun și, într-un colț, un fel de scurtă bancă a măgarilor din liceele de altă dată. Pe aceasta se instala Blaga, lăsând scaunul său de la catedră unuia dintre noi, mai exact celui care își prezenta lucrarea, căci ne aflam la seminarul de filosofie a culturii a profesorului. Acesta părea să fie altul decât cel văzut la curs. Era în prezența sa, acolo la seminar, o transparență prin care zăream lucruri ce-mi rămăseseră zăvorâte sub chipul opac, în sala de curs. Și, înainte de toate, Blaga zâmbea, râdea chiar, uneori, fața sa brăzdându-se în cute orizontale, ovale, pornind de la gură. Cuvântul său părea de asemenea schimbat. Nu, desigur, nu vorbea prea mult. Dimpotrivă. Îmi amintesc seminarii în care abia l-am auzit, la sfârșit, scoțând câteva cuvinte. Dar nu mai avea în fața lui dosarul cu șpalturi și se adresa nu unei clase abstracte, ci unor tineri pe care privirea sa deloc cenușie, de nevăzător, cum mi se păruse, se așeza pe rând, și când se așeza deasupra ta înțelegeai că te vede. Am înțeles atunci, de la acel prim seminar cu Blaga, la care în afara unor întrebări, deloc insistente, puse noului venit care eram, s-a discutat programa lucrărilor ce aveau să se prezinte în acel an – probleme de istoria stilurilor culturale – am înțeles că acel seminar e viu, că trăiește prin prezența bună conducătoare de căldură spirituală a persoanei magistrului. Am înțeles că, dacă nu mă voi duce la cursurile sale, nu voi lipsi niciodată de la un seminar al său. Evocând odată unul din acele seminarii, acesta îmi amintea

24..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

gravura lui J. Ketham, reprodusă în *Fasciculus Medicinae* apărută la Milano în 1509. Ea reprezenta o încăpere cu două ferestre, o catedră înaltă cu un jilț, adevărat tron cu baldachin, pe care stă Profesorul. Elevii la picioarele sale se agită în jurul unei mese de disecție pe care un cadvru se lasă despicat cu indiferență. Superb este însă aerul maestrului care dirijează de sus operațiile, neangajându-se, fără să pună mâna printre vintre și splanchnne. Aceasta era – dacă nu fizic, căci nu stătea pe un jilț înălțat – dar spiritual, poziția lui Blaga printre noi.

Dar noi, noi, care eram acei "noi"? Noi eram dispuși, strânși, pe bănci, cocoțați pe tăblia pupitrelor, ca în nevăzute cercuri concentrice în jurul său. De la cele mai periferice, ale studenților ce se mulțumeau să asiste, în cercuri tot mai strânse, pe măsură ce curiozitatea sau interesul se organiza în preocupare, ori preocupările deveneau pasiune. În cercul cel mai apropiat din jurul lui Blaga, în care m-am așezat ca de la sine înțeles, se aflau cei trei tineri care-l întovărășeau atunci când apăruse în sală și-l înconjurau ca o gardă apropiată. Erau cei câțiva care aveau, de altfel, conștiința de a alcătui Cercul. De la ivirea lor, acolo în pervazul ușii, știam că ei erau cei pe care îi așteptam, ei erau cei pe care îi anunțase mesagerul Oană cu un an în urmă. Nu-i știam după nume, nu le citisem încă un rând scris de ei, nu le auzisem vocea, dar acum, după atâția ani, după o viață de om, a mea, după ce a lor s-a stins demult, aud în mine, supraviețuitorul lor, acea melodie care a prins atunci să răsunе în mine. Erau, pentru cățelul din zorii vieții întru spirit care eram, acei câini muzicanți revelatori ai unei existențe artistice, ce-mi apăreau la timpul potrivit, la plinirea timpului. Îi recunoșteam și știam că și ei aveau în curând să mă recunoască. Nu erau șapte, ca în parabola câinelui cercetător, ci doar trei, acolo, atunci, în acea primă ședință de seminar: un student înalt, cu o vervă romantic-ironică, o inteligență febrilă, gesturi largi și o voce mereu ușor

voalată, un student care nu mai era student dar care continua să vină la seminariile lui Blaga, era Radu Stanca; altul mai scund, subțire, cu un profil ascuțit ca o lamă, de o ironie incisivă, o nesecată poftă de răs, un gust neșovăielnic exprimat printre șovăielile unei vorbiri sincopate, printre ezitări bâlbăite și precipitări, era Ion Negoïtescu și un student venit mai târziu decât aceștia, mai reținut, mai tăcut, niciodată înflăcărându-se în vreo discuție, mereu grav, Ștefan Aug. Doinaș. Nu știu dacă ei înșiși auzeau muzica pe care o produceau, chiar și atunci când nu participau la vacarmul discuțiilor. Poate numai mie, pornit pe calea inițierilor, mi se dăduse să aud acel melos inaudibil. Dar nici eu, în euforia acelei ore, n-aș fi putut descifra arcanele destinelor noastre viitoare, împletirile și despletirile lor, de câte ori mai aveam să aud în mine ecoul din tot mai mari depărtări al acelei muzici: în clipele de sub poarta Fortului nr. 13 Jilava, când coborâți din duba Securității ne întâlneam după ani de zile cu Nego, înainte de a fi din nou separați, ceasul acela din seara de iarnă troienit de zăpezile din satul de domiciliu obligator de pe *malul* Dunării, când citind în prima revistă deschisă după șapte ani descopăr "Poezii postume" de Radu Stanca și aflu astfel că moartea poetului, sau telefonul acela ce-mi aducea la cunoștință la mii de kilometri că poetul Ștefan Aug. Doinaș s-a stins. Da, s-au stins cu toții, cum mă voi stinge și eu într-o zi. Doar muzica aceea, muzica aceea...